

Romantik Komünist Nazım Hikmet kitabının yazarı **Saime Göksu** kitabın öyküsünü anlattı

Nazım'ın kadınlara yaptıklarına kızdım

ON YILLIK BİR BİYOGRAFİ MACERASI

Çat pat Rusça bile öğrendim

İlk olarak Nazım Hikmet ile ilgili bütün kitapları, anıları, Nazım Hikmet'in eserleri okudum. Bunları okumak bile yıllarımı aldı. Eşimle birlikte Nazım'ın özel yaşamını, yazdığı eserleri, politik koşullarla bir denge içinde kronolojik olarak yazmaya karar verdik.

Türkiye'de yazılan anılarda genellikle hiçbir tarih, kaynak yok. Yazılanlar arasında farklılıklar da vardı. Böylece Nazım'ı tanıyanlarla, arkadaş ve akrabalarıyla konuşmalar başladık. Maalesef o vakitler sağ olmasına rağmen Piraye ile konuşamadım. Kesinlikle kimseyle konuşmuyordu. Ama Türkiye'deki son eşi Münevver ile konuşan tek kişi ben oldum. Seneler aldı bu çalışma. Münevver'e mektup yazarsın cevap vermez; Dino vasıtasıyla haber gönderirsin, ararsın. Uzun zaman aldı bu problemleri çözmek. Fakat Münevver'in mektuplarına bakmama izin verilmedi.

Ülkü ve Haldun Özen'in yardımıyla TBMM arşivlerine ulaştım. Moskova arşivlerinde çalışmak çok zordu. Kiril alfabesini ve çat pat Rusçayı öğrendim.

Kitap geciktikçe elime geçen malzemeler de çoğaldı. Nazım'ın Komünist Partisi ile ilişkisi hakkında söylenenler kafamı çok yordu. Sözlü tarih çok karıştı, herkes farklı şeyler söylüyordu. Tam kitabın biteceği sırada Sovyetler'de vaziyet değişti. Komintern arşivlerine ve Amsterdam'daki TKP arşivlerine ulaşabildim. Zaten benden önce yazılanlara ilave ettiğim en önemli bilgiler de oralardan.

En zor sorun, Nazım Hikmet'in doğum tarihiydi. Kimi kitapta Kasım 1901, kiminde Ocak 1902 yazıyordu, en sonunda Asım Bezirci'nin bulunduğu bir fotoğraf sorunu çözdü. Bu fotoğrafın arkasında, "Nazım 40 günlük" diyordu ve altında o günün Rumi tarihi vardı. Oradan yola çıkarak, Nazım Hikmet'in doğum tarihinin 15 Ocak 1902 olduğunu buldum.

Nazım'ın Vera ile evlenme tarihi ve Harp okulundan atılma tarihini de yazışmalar yoluyla çözdüm. Münevver, Türkiye'den Ağustos 1961'de kaçıyor ama Nazım, Vera ile evleniyor. Nazım, Vera ile ağustostan önce mi evlendi sonra mı? Vera ile iki defa bir araya geldik, defalarca mektuplaştık. Ama evlenme tarihini vermek istemedi. "Gittik bir yerde imza attık evlendik" diyordu. Evlendirme dairesinin ismini Radi Fish'den öğrenmiştim, Rus konsolosluğuna yazıp tarihi sordum. Bir ay sonra cevap geldi: 18 Kasım 1960'da evlendiler.

Harp Okulu'ndan ayrılma tarihinde de cici bir olay yaşadım. Kemal Sülker, kitabının bir yerinde 17 Mayıs 1920 diyor, 60-70 sayfa sonra 17 Mayıs 1921 diye farklı bir tarih veriyordu. Memet Fuat, "1920 aralıkta İstanbul'u terk etti, Mayıs 1920'de de okuldan çıktı" diyordu. Ama bir raporda Mayıs 1921 yazıyordu. Türk konsolosluğuna "Nazım'ın Harp Okulu'ndan ayrılma tarihini ve nedenini bana bildirir misiniz" diye yazdım. Deniz atasesi, "17 Mayıs 1921'de devamsızlıktan okuldan çıkarılmıştır" diye bildirdi. Bunu Memet Fuat'a söyledim. "Senden de bir şey kaçıyor" dedi.

Nazım Hikmet, eşi Münevver'le. Saime Göksu, Münevver'le konuşan tek kişi oldu.

■ Nazım Hikmet hakkında öğrenip de yazmadığınız bir konu oldu mu?

-İlk yazmaya başladığımda Nazım'ı çok seviyor, büyük saygı duyuyordum. Fakat çalışırken bilhassa kadınlara yaptığı muameleye kızdım.

■ Peki yazarken 'Bu gizli kalmalı' dediğiniz şeyler oldu mu?

-Tabii elindeki bilgileri seçiyor, bu kitabın muhtevası içine girer mi girmez mi, diye düşünüp karar veriyorsun. Galiba öyle şeyler var ama şimdi söyleyemeyeceğim. Korumak için değil ama yaşayan bir yığın insan var, onları düşündüm.

■ Nazım'ın Bulgaristan'daki Türklere Bulgar radyosunda "Siz aslında Bulgarsınız" dediği doğru mu?

-Onu bilmiyorum, duymadım. Bulgar radyosunda şiirler okuduğunu biliyorum. Bizim Radyo konuşmaları da var.

■ Sovyet arşivlerini görmüşsünüz. "Artık bir daha bakmaya gerek kalmadı" noktasında mısınız?

-Hayır. Nazım arşivlerinde çok şey var. Ben o anda kafamı ilgilendiren şeylere, daha çok mektuplara baktım. Yoksa orada aylarca kalmam gerekirdi. Önemli bir konu var. Nazım'ın oyunları, bilhassa şiirleri Rusça'ya çevrilmiş. Rusça bilen birinin bu çevirileri orijinalleriyle karşılaştırması lazım. Çünkü Türkçe oyunlarında olmayan Stalinizme övgü ifadeleri Rusçasına eklenmiş. Ama bundan Nazım'ın haberi var mıydı yok muydu bilemem. Arşivlerde hala çok şey var ama Münevver'in Nazım'a yazdığı mektuplara bakılmıyor. Nazım'ın Münevver'e yazdığı mektuplar da Münevver Hanım'ın oğlunda (Nazım'ın tek çocuğu). O da kimseye göstermiyor. Çoğu mektuplar, hem Türkiye, hem de Rusya için önemli bir politik dönem olan 1953-1960 yıllarına ait.

■ Nazım'ın kendi arşivi, notları, kitapları, yarım kalmış dosyaları nerede?

Faruk BİLDİRİCİ

Bir süre önce piyasaya çıkan ve büyük ilgi gören "Romantik Komünist" adlı kitap, Nazım Hikmet üzerine yazılmış en kapsamlı, biyografilerden biri. Kitabı eşi Edward Timms'le birlikte 10 yıllık bir çaba sonucu yazan Saime Göksu, geçen hafta Tarih Vakfı'nın Ankara Şubesi'nde düzenlenen toplantıda, kitabın öyküsünü anlattı. İngiltere'de yaşayan Saime Göksu, bu 10 yıl süresince Nazım'ın yaşadığı pek çok ülkeyi dolaştı, çat pat Rusça öğrendi, SSCB yıkılınca fırsattan faydalanıp Komintern ve TKP arşivlerine girdi, şairin iki eşi Piraye ve Münevver'i konuşmaya ikna etmek için didindi. Saime Göksu, 10 yıllık Nazım Hikmet macerasını anlattıktan sonra, dinleyicilerin sorularını cevapladı.

-Bölük pörçük. Büyük bir kısmı 1953-1960 yılları arasında birlikte yaşadığı doktor hanım Galina'da. Bazıları sonradan Galina'dan alınmış. Vera geçen yaz öldü, Allah rahmet eylesin. Onun evindekiler ve Memet Fuat'takiler zaman zaman Nazım Hikmet arşivlerine veriliyor. Benim anladığıma göre Nazım çok sistematik bir adam değil. Mesela Piraye'nin Nazım'a yazdığı mektuplar nerede bilinmiyor. Kemal Tahir'in Nazım'a yazdığı mektuplar

da kayıp. Oysa bunlar çok kıymetli kaynaklar.

■ Neden Münevver Hanım, mektupları okumanıza izin vermedi?

-Ben oğluma nakledeceğim o karar versin, dedi. Karşılaştığımda 80 yaşındaydı.

■ Neden kitaba "Romantik komünist" adı verdiniz?

-Güzel bir soru. Stalin'in kızı Svetlana'nın anıları vardı. Babasından bahsederken, "Nazım Hikmet gibi romantik komünistler hala vardı" diyor. Oradan aldık bizim kitabın başlığını. Bir yerde de Nazım, komünizme romantik biçimde bağlanıyor. Onun komünizmi ayrı bir komünizm. Bazıları 'Nazım realisti' diyorlar ama Nazım romantik bir komünistti.

■ Az önce kadınlara ilişkilerine kızdığınızı söylemişsiniz. O anlamda komünizme romantik bakıyor da kadınlara yeterince romantik bakmıyor mu?

-Kadınlara romantik olduğunda da fazlasıyla romantik oluyor.

■ Kitabın İngilizce yayınlanmasından sonra Avrupa'da kitapla ilgili nasıl yankı aldınız?

-Pozitif. Birkaç kritik çıktı. 'İyi bir kitap, iyi bir araştırma' dendi. Bilhassa Nazım'ın hayatı, Avrupa ve Türkiye tarihiyle birlikte verildiği için beğendiler. Bir de Nazım'ı tanımış oldular.

Nazım Hikmet eşi Piraye ile. Piraye, Saime Göksu'nun tüm çabalarına rağmen Romantik Komünist kitabı için konuşmayı reddetti ve anılarıyla öldü.

